

לשוננו לעם

עורך: חיים א' כהן

מתוך

כרך נא-נב, תש"ס-תשס"א

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

ספר חדש בסמנטיקה

גד בן-עמי צרפתי, העברית בראי הסמנטיקה, אסופות ומבואות בלשון, ה (עורך הסדרה: משה בר-אשר), הוצאת האקדמיה ללשון העברית, ירושלים תשס"א, יב + 323 עמ'

בשנת תשל"ח פרסם גב"ע צרפתי ספר בשם "סמנטיקה עברית", ובשנת תשמ"ה יצאה מהדורתו השנייה בכמה תיקונים ותוספות. הספר שעתה לפנינו הוא עיבוד יסודי של "סמנטיקה עברית". הושמטו או קוצרו בהרבה הסעיפים הדנים בתאוריה כללית, ולעומת זאת הורחב התיאור הסמנטי של לשוננו בדוגמות מרבדיה ההיסטוריים השונים ובמבואות מדברי חכמי התלמוד וחכמי ימי הביניים בענייני סמנטיקה. אף שונה סדר הפרקים, ויש עתה הפרדה ברורה בין הדיון הסינכרוני (פרקים א-ט) לדיון ההיסטורי (פרקים י-טו).

זה כבר כמה עשרות שנים מרבית הבלשנות בכלל והסמנטיקה בפרט לעסוק בבעיות תאורטיות מופשטות של הלשון וממעטות בעיסוק בלשוניות עצמן בממשות. ספרו של צרפתי הולך אפוא נגד האֶפְנָה, אבל אפשר ללמד על כך סנגוריה: נרדפות ודו־משמעות, מעתקי משמעות למיניהם, שאילה לקסיקלית ושאילה סמנטית וכיוצא בהם, הם עדיין נושאים המעניינים סטודנטים, תלמידים ואנשים משכילים בכלל, וידעיתם תורמת להבנת הלשון ולפירוש הטקסטים; לכן, בצד פיתוח המחקר התאורטי יש מקום לעסוק גם בתחום זה, והוא אף יימצא נשכר אם יופעלו בו המושגים התאורטיים ההולכים ומתחדשים.

לפני שנים אחדות תרגם המחבר ספר הדן בצד התאורטי של הסמנטיקה בשם "סמנטיקה – פרקי יסוד" לג' ר' הארפרד ובי' היזלי (הוצאת דקל, תשמ"ט). הספר המתורגם והספר החדש משלימים אפוא זה את זה: הראשון דן במה שגיון ליונס קרא סמנטיקה תאורטית והשני במה שהוא קרא סמנטיקה תיאורית.

ואלה הם מן הנושאים הנידונים בספר שלפנינו: הסמנטיקה כחלק של מדע הלשון, מבנה הלקסיקון, אטימות ושקיפות של המילים, נרדפות ודו־משמעות ומקומן בלשון, יחסי מובן, מעתקי משמעות למיניהם ולסיבותיהם, השפעת לשון זרה וריבוי שאילות המשמעות שבעברית בת זמננו.

תוכן עניינים מפורט ומפתחות (למקורות, למילים, לשמות חוקרים) המשתרעים על פני כעשרים עמודים עושים את הספר לכלי עבודה נוח לשימוש, והוא אף מצטיין בעיצוב נאה ובהתקנה מוקפדת.

הידעת?

כדורגל, כדורגלן

בישיבה רמ"ט של מליאת האקדמיה מיום כ"ט במרחשון תש"ס (8 בנובמבר 1999) נתקבלה החלטה המתירה את כתיבתם של שמות המשחקים **כדורגל**, **כדורסל** בתיבה אחת, כמקובל בעברית בת ימינו שנים הרבה. החלטה זו באה לשנות את ההחלטה שנתקבלה לפני כארבעים שנה (ושוב לפני כעשרים שנה) שיש לכתוב **כדור-רגל**, **כדור-סל** בשתי מילים, הן כשם הכדור והן כשם המשחק. להחלטה ההיא נצטרפה אז החלטה אחרת הנגזרת ממנה שפסלה את הצורות **כדורגלן**, **כדורסלן** וקיימה תחתיהן רק את הצירופים **שחקן כדור-רגל**, **שחקן כדור-סל** (ראה זיכרונות האקדמיה ללשון העברית, י-יא [תשכ"ג-תשכ"ד], עמ' 96-101; כה-כז [תשל"ח-תש"ס], עמ' 192-194). היתר הצורות **כדורגל**, **כדורסל** בתיבה אחת מאפשר מעתה אפוא גם את גזירת השמות **כדורגלן**, **כדורסלן**, וההחלטה בכללה מצטרפת להחלטות אחרות של האקדמיה הנסמכות בשנים האחרונות גם על המקובל בלשון החיה בפי רבבות אלפי דובריה. עם זאת יש לציין שהיתר הכתיבה בתיבה אחת אמור באשר לשם המשחק בלבד אך לא באשר לשם הכדור, שלגביו תקפה עדיין ההחלטה הראשונה הקובעת כתיבה בשתי מילים (בעיקר משום צורות הריבוי: **כדור-רגל**, **כדור-סל**).